

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗМІСТ УМИСНОГО ВБИВСТВА, ВЧИНЕНОГО З ОСОБЛИВОЮ ЖОРСТОКІСТЮ

ЧЕРЕПІЙ Петро Петрович - здобувач кафедри кримінального права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

УДК 343.611.1

Стаття посвячена дослідженню специфічного уголовно-правового содержания убийства с особой жестокостью. Произведен детальний анализ состава убийства, совершенного с особой жестокостью. В результате анализа особенностей объективных и субъективных признаков убийства, совершенного с особой жестокостью, определены специфические признаки исследуемого преступного деяния.

Ключові слова: вбивство, особлива жорстокість, мучення, страждання, кримінально-правовий зміст, об'єктивні ознаки, суб'єктивні ознаки.

Постановка проблеми

Умисне вбивство з особливою жорстокістю є одним із різновидів умисного вбивства при обтяжуючих обставинах. Будь-яке умисне вбивство – це прояв жорстокості, а тому надзвичайно важливим є встановлення тієї межі, яка дозволить відокремити просто «жорстокість» від «особливої жорстокості». Саме це обумовлює наше звернення до проблеми визначення кримінально-правового змісту умисного вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю.

Питання кримінально-правової боротьби з умисними вбивствами завжди привертала до себе увагу науковців. Ця тема була предметом дослідження в працях багатьох вітчизняних вчених, зокрема М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, В.О. Глушкова, В.К. Грищука, О.М. Гуміна, В.Т. Дзюби, М.Й. Коржанського, М.П. Короленка, В.О. Нароцького, В.В. Сташиса, С.Д. Шапченка,

С.С. Яценка та інших. Разом з тим в Україні майже відсутні спеціальні дослідження проблем особливої жорстокості як кваліфікуючої ознаки умисного вбивства та, відповідно, кримінально-правового змісту умисного вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю.

Формулювання мети статті

Метою цієї статті є дослідження кримінально-правового змісту умисного вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю.

Виклад основного матеріалу

Відповідно до абз. 1 п. 8 постанови Пленуму ВСУ від 07.02.2003 року № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», умисне вбивство визнається вчиненим з особливою жорстокістю, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю тощо), психічних чи моральних (шляхом зганьблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глумління тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глумлінням над трупом або вчинювалося в присутності близьких потерпілому осіб, і винний усвідомлював, що такими діями

завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань [8].

З наведеного роз'яснення вбачається, що: 1) особлива жорстокість може бути пов'язана з винятково важкими (особливими) стражданнями як самого потерпілого, так і інших осіб (близьких потерпілого); 2) страждання потерпілого можуть мати як фізичну форму, так форму психічних переживань; страждання інших осіб заподіюються внаслідок впливу на їх психіку, насамперед, самого факту спостереження за вчиненням вбивства; 3) виняткові тяжкі фізичні страждання самого потерпілого спричиняються в процесі позбавлення життя (у цьому випадку вони визначаються способом вчинення вбивства, який можна назвати особливо жорстоким або особливо мученицьким); 4) виняткові психічні страждання потерпілого є наслідком глумління над ним і можуть спричинятись як безпосередньо перед, так і в процесі позбавлення життя; 5) особлива жорстокість у будь-яких її проявах повинна охоплюватись умислом винного.

У таку схему не вписується діяння, зазначене як «глумління над трупом», оскільки з змісту абз. 1 п. 8 постанови не можна зробити однозначний висновок про те, кого стосується у таких випадках особлива жорстокість і, відповідно, із заподіянням якого виду страждань вона пов'язується. У зв'язку з цим подібний прояв особливої жорстокості вимагає окремого розгляду.

Судячи із запропонованого у постанові Пленуму ВСУ розуміння особливої жорстокості, а також її визначення у науковій літературі, з усіх можливих об'єктивних обставин обов'язковим для її наявності є встановлення факту заподіяння при вбивстві особливих фізичних чи психічних страждань потерпілому або особливих психічних страждань його близьким. При цьому те, яким шляхом заподіюються такі страждання, в кінцевому підсумку немає великого значення для віднесення вбивства до особливо жорстоких, враховуючи те, що перелік проявів особливої жорстокості і в наведеному роз'ясненні Пленуму ВСУ, і в доктрині кримінального права залишається відкритим.

Отже, посилення кримінальної відповідальності за даний різновид вбивства, виходячи із загальноприйнятого розуміння поняття «особлива жорстокість», пов'язується тільки з винятковими стражданнями потерпілого або його близьких, які утворюють обов'язковий додатковий суспільнонебезпечний наслідок досліджуваного виду кваліфікованих вбивств.

Особливість цього додаткового наслідку полягає, на наш погляд, у тому, що за часом він завжди передує настанню шкоди, завданої основному об'єкту, і смерті потерпілого як матеріального вираження цієї шкоди. Це означає, що з основним об'єктом вбивства наслідок у вигляді страждань потерпілого або його близьких не зв'язаний і не може розцінюватися як частина шкоди, завданої йому. Проте цей наслідок має самостійне кримінально-правове значення, яке полягає у тому, що він входить до об'єктивної сторони складу злочину і з його наявністю пов'язується кваліфікація вчиненого за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК. Тому цілком логічно розглядати його як результат взаємодії самостійного об'єкта кримінально-правової охорони і вчиненого суспільно небезпечного діяння. Отже, вбивство, вчинене з особливою жорстокістю, на наш погляд, є злочином з двооб'єктним складом.

Враховуючи складну конструкцію об'єктивної сторони вбивства з особливою жорстокістю, можна припустити ускладнений характер вини у відповідному злочині. Судячи з наведеного вище роз'яснення Пленуму ВСУ, факт завдання потерпілому чи його близьким особливих страждань має «усвідомлюватись» винним. Що означає це формулювання? Яким має бути волюве ставлення суб'єкта і до основного, і до додаткового наслідку? Чи обов'язковим є мотив спричинення потерпілому чи його близьким фізичних чи психічних страждань? Не даючи відповіді на ці запитання, зробимо попередній висновок про специфіку змісту вини вбивства з особливою жорстокістю порівняно з іншими різновидами умисних вбивств.

З урахуванням дослідження загальних ознак особливої жорстокості, наведеного роз'ясненням Пленуму ВСУ, та його по-

переднього аналізу можна зробити висновок, що специфічними ознаками умисного вбивства, передбаченого п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України, є: 1) завдання шкоди додатковому об'єкту кримінально-правової охорони (цінностям і благам або самого потерпілого, або близьких йому осіб); 2) наявність ще одного наслідку – додаткових фізичних або психічних страждань самого потерпілого або психічних страждань його близьких; 3) особливості змісту вини.

При цьому перші дві ознаки можна вважати об'єктивними характеристиками умисного вбивства з особливою жорстокістю, а останню – суб'єктивною ознакою. Розглянемо їх більш детально.

Об'єкт умисного вбивства з особливою жорстокістю. Актуальним у даному випадку є визначення додаткового об'єкта вбивства з особливою жорстокістю, якщо в межах об'єктивної сторони йому відповідає такий наслідок, як заподіяння потерпілому або його близьким особливих страждань. У пошуках відповіді на це питання спочатку доцільно звернутися до складів мордування (ч. 2 ст. 126 КК) та катування (ст. 127 КК), у яких заподіяння особі фізичних або й психічних (у складі катування) страждань виступає як ознака об'єктивної сторони, що відповідає основному безпосередньому об'єкту відповідних складів злочинів.

Як відомо, з приводу безпосереднього об'єкту мордування (а з появою у КК України ст. 127 – ще й і катування), у науковій літературі немає єдності думок. Якщо не брати до уваги різницю, пов'язану з різним баченням тим чи іншим автором об'єкта злочину взагалі, то безпосереднім об'єктом мордування (катування) науковці називають: 1) фізичну або тілесну недоторканість (або суспільні відносини, які забезпечують безпеку цього блага); 2) здоров'я (суспільні відносини, що забезпечують безпеку здоров'я); 3) основний об'єкт – здоров'я, додатковий – воля, честь, гідність, психічна недоторканність.

Прихильники першої позиції (серед вітчизняних вчених – В.М. Борисов, В.І. Куц [1, с. 62]; у росіян – Т.В. Кондрашова [3, с. 234]) традиційно вказують на так звану «негативну» ознаку складу мордування – відсутність

наслідків у вигляді тілесних ушкоджень, а саме ці наслідки, на їх думку, кореспондують з таким об'єктом, як здоров'я людини.

Переважає більшість як українських (М.Й. Коржанський [4, с. 211-212], В.О. Навроцький [5, с. 144], С.С. Яценко [6, с. 246-247] та інші), так і російських (Г.І. Чечель [10, с. 28], Р.Д. Шарапов [11, с. 135-136]) науковців безпосереднім об'єктом мордування (катування) називають здоров'я іншої людини. Прихильники такого підходу уточнюють, що мордування є особливим способом посягання на здоров'я людини, при якому заподіяна шкода матеріалізується не в тілесних ушкодженнях, захворюваннях або патологічних станах крайнього ступеня, а змінах на клітинному рівні або у тканинах організму.

М.І. Мельник та М.І. Хавронюк, очевидно розуміючи, що визначення об'єкта мордування і катування через категорію «здоров'я» не в повній мірі відображає специфіку посягань, розглядають вказані злочини як двооб'єктні, при цьому додатковим об'єктом вони вважають волю, честь, гідність і психічну недоторканність особи [7, с. 314-316].

На нашу думку, фізичний та психічний стан потерпілого, так само, як і психічний стан його близьких, має визнаватись додатковим об'єктом злочину, передбаченого п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України. Даний об'єкт відповідає обом необхідним критеріям додаткового об'єкта – і здатності зазнавати збитків при вчиненні вбивства, і істотної цінності. Остання визначається не лише самим фактом існування самостійної відповідальності за спричинення шкоди цьому об'єкту у ст. ст. 126 та 127 КК України, а й тим, що фізичний та моральний стан людини, який характеризується відсутністю сильного фізичного або душевного болю, будучи благом, що належить індивіду, становить предмет потреби будь-якої особи, отже перебуває у сфері збігу інтересів усіх членів суспільства.

Аналізуючи додатковий об'єкт вбивства з особливою жорстокістю, не можна обійти питання про принципову можливість конструювання кваліфікованого складу вбивства шляхом включення до нього такого

додаткового об'єкта, який, як і основний, лежить у площині родового об'єкта групи злочинів, передбачених у Розділі II Особливої частини КК. На перший погляд, може здатися, що включення до складу вбивства в якості додаткового об'єкта фізичного і морального (психічного) стану людини, а в якості кореспондуючих йому наслідків – заподіяння особливих страждань потерпілому або його близьким, нелогічно, оскільки ці наслідки все одно перекреслюються, поглинаються більш тяжким результатом – смертю потерпілого. Вважаємо, що це не так, і посилення відповідальності за вбивство, яке супроводжується заподіянням потерпілому або його близьким тяжких страждань, є в цілому обґрунтованим.

По-перше, наслідки, які кореспондують додатковому об'єкту вбивства з особливою жорстокістю і виражаються у виключно тяжких фізичних чи моральних стражданнях потерпілого або психічних стражданнях близьких йому осіб, не є необхідними для заподіяння основного наслідку (смерті потерпілого). Безумовно, фізичний біль і фізичні страждання супроводжують практично будь-яке вбивство. Однак з урахуванням ступеня вираженості цих наслідків, їх не тільки якісної, а й кількісної характеристики (страждання повинні бути особливими), можна ставити питання про необхідність самостійного захисту нормою про відповідальність за вбивство такого об'єкта, як фізичний і психічний стан людини.

По-друге, з огляду на існуюче доктринальне і судове тлумачення поняття «особливо жорстокість», не можна не помітити, що для тієї частини вбивств, при здійсненні яких винний позбавляє життя потерпілого у присутності його близьких, додатковим об'єктом виступає не стан жертви вбивства, а стан інших осіб – її близьких. Таким чином, цей різновид вбивства з особливою жорстокістю є посяганням, яке вчинюється одночасно щодо двох осіб, при цьому кожному із них завдається самостійна шкода. За таких умов двооб'єктність вбивства з особливою жорстокістю є безперечною.

На наш погляд, додатковим об'єктом злочину, передбаченого п. 4 ч. 2 ст. 115 КК, має визнаватись фізичний та психічний стан потерпілого, який характеризується відсутністю сильного або тривалого фізичного та (або) душевного болю, а також психічний стан його близьких, за якого вони не відчувають виняткових душевних переживань, пов'язаних із спостереженням за позбавленням життя небайдужої їм людини.

Кримінально-правова характеристика специфічних ознак об'єктивної сторони умисного вбивства з особливою жорстокістю. З урахуванням того, що особою, з винятковими стражданнями якої пов'язується особлива жорстокість, може бути як сам потерпілий, так і інші особи, що страждання можуть бути різними за характером (фізичними або психічними), що вони можуть спричинятися як тими діями, які збігаються зі способом позбавлення життя, так і тими, які не збігаються з ним, можна виділити чотири варіанти додаткових наслідків вбивства з особливою жорстокістю:

1) виключно сильні або тривалі (виняткові) фізичні страждання самого потерпілого, заподіяні в процесі позбавлення життя діями, що утворюють спосіб позбавлення життя, який при цьому може визначатись як особливо жорстокий (особливо мученицький) спосіб вбивства;

2) виключно сильні або тривалі (виняткові) фізичні страждання потерпілого, заподіяні безпосередньо перед позбавленням життя, при тому, що спосіб заподіяння смерті не відноситься до особливо жорстокого;

3) виключно сильні психічні страждання потерпілого, заподіяні в процесі позбавлення життя або перед цим, внаслідок глуmlinня над ним;

4) виключно сильні психічні страждання близьких потерпілому осіб, заподіяні їм процесом здійснення вбивства у їх присутності.

У перших трьох випадках додаткові наслідки детерміновані додатковим об'єктом у вигляді фізичного і морального стану самого потерпілого, в останньому випадку – додатковим об'єктом у вигляді психічного стану близьких потерпілого.

Цим чотирьом варіантам додаткових наслідків при вбивстві з особливою жорстокістю відповідають і чотири різновиди даного злочину. Вивчення судової практики показує, що в реальному житті при вчиненні вбивств представлені форми особливої жорстокості, пов'язані з трьома з чотирьох зазначених видів додаткових наслідків (відсутня форма особливої жорстокості, супроводжувана заподіянням другого з названих вище видів додаткових наслідків). За поширеністю, судячи з оцінок суду, перше місце займають наслідки у вигляді фізичних страждань потерпілого, заподіяваних діями, що утворюють спосіб вбивства, на другому місці знаходяться психічні страждання близьких потерпілого, на третьому – психічні страждання самого потерпілого, причому нерідко при здійсненні одного і того ж вбивства спостерігається заподіяння наслідків, які належать до різних видів.

Нам не зустрілося жодного випадку, коли додаткові наслідки мали б форму фізичних страждань, що заподіюються потерпілому перед позбавленням життя внаслідок його мордування, але сам спосіб заподіяння смерті потерпілому не був би особливо жорстоким (другий вид наслідків). Разом з тим такий варіант прояву особливої жорстокості не виключається. На нього вказують Л.А. Андреева, П.Ю. Константинов, Т.В. Кондрашова, О.М. Попов.

Наприклад, відомий криміналіст С.В. Бородін у своїй роботі звертає увагу на те, що суди не завжди враховують, що дії, які свідчать про особливу жорстокість, повинні бути здійснені безпосередньо перед убивством або в процесі його вчинення. С.В. Бородін наводить наступний приклад: Ростовський обласний суд, розглядаючи справу за обвинуваченням М. у замаху на вбивство, визнав його вчиненим з особливою жорстокістю. При цьому у вирокі було підкреслено, що М. перед вбивством більше року пиячив і бив потерпілу. Судова колегія у кримінальних справах Верховного Суду РФ перекваліфікувала дії М. на ст. 15 і 103 КК РФ (замах на просте вбивство – П.Ч.). Було зазначено, що М. під час замаху на вбивство не проявив особливої жорсто-

кості, тому що мордування хоча й передувало вбивству, але не були безпосередньо пов'язані з ним [2, с. 111].

Виходячи з того, що автор вважає позицію вищої інстанції правильною, можна зробити висновок, що він допускає визнання вбивства вчиненим з особливою жорстокістю лише, коли мученицькі дії, які передували вбивству, були з ним пов'язані. На жаль, С.В. Бородін не пояснив, що це практично означає, тому його думка навряд чи може задовольнити потреби практики.

На нашу думку, мучення або мордування, вчинені до початку діяння, яким потерпілий безпосередньо позбавляється життя, можуть свідчити про особливу жорстокість вбивства за таких умов:

1) якщо смерть потерпілого настала після мордування, але серед іншого, була обумовлена такими діями (перебуває у причинному зв'язку із ними);

2) якщо смерть потерпілого настала після мордування і не перебуває у причинному зв'язку з ним, але умисел на вбивство виник до початку заподіяння потерпілому мук і страждань, та передбачав вчинення двох діянь – самого мордування та позбавлення життя або принаймні під час вчинення таких дій;

3) між мордуванням та діянням, яким безпосередньо спричиняється смерть потерпілого, як правило, не повинно бути значного розриву в часі; деякий проміжок часу між мордуванням та вбивством можливий у тих випадках, коли переривання дій винного було обумовлено причинами, не пов'язаними з відмовою від умислу на вбивство.

За таких обставин цей різновид вбивств з особливою жорстокістю може вважатися складеним злочиним, що представляє собою враховану законодавцем сукупність вбивства і мордування. Особливість об'єктивної сторони таких посягань полягатиме в тому, що вона включатиме два окремих діяння.

Якщо ж буде встановлено, що умисел на вбивство виник після мордування, вчинене має кваліфікуватися за сукупністю злочинів, передбачених ст. 126 (127) КК України, та статтею, яка передбачає відповідаль-

ність за умисне вбивство з урахуванням усіх інших обставин справи.

Відзначаючи, що наявність особливої жорстокості при вбивстві має встановлюватися в кожному окремому випадку з урахуванням конкретних обставин справи, В.В. Сташис та М.І. Бажанов вказують, що в деяких випадках про особливу жорстокість може свідчити сам спосіб вчинення вбивства [9, с. 34]. Зазначені автори називають кілька способів вбивства, які, на їхню думку, завжди повинні визнаватися особливо болісними для потерпілого. Зокрема, до таких вони відносять: 1) вбивство потерпілого шляхом його спалення, 2) застосування для позбавлення життя електроструму, оскільки такі дії поєднані із заподіянням особливих мук, 3) застосування тортур і мордування для позбавлення життя; 4) нанесення жертві протягом тривалого часу ударів ногами і руками в життєво важливі частини організму і голову, в результаті чого потерпілий відчуває особливі страждання [9, с. 34-36].

Особливості суб'єктивної сторони вбивства з особливою жорстокістю. Вбивство з особливою жорстокістю ми розглядаємо як злочин з двома наслідками: основним – у вигляді біологічної смерті потерпілого, і додатковим – у вигляді заподіяних самому потерпілому «зайвих» фізичних або психічних страждань, чи психічних страждань близьких потерпілого. Для злочинів з двома наслідками теорія кримінального права допускає поєднання навіть різних форм вини. Отже, ми пропонуємо характеризувати вину при вчиненні вбивства з особливою жорстокістю, і через ставлення винного до смерті, і через його відношення до мук і страждань потерпілого чи його близьких. До того ж при встановленні змісту вини треба враховувати, що зазначені вище наслідки можуть заподіюватись однією «спільною» дією, а можуть – різними. В останньому випадку усвідомлення винним фактичної сторони і суспільної небезпечності своїх дій мають визначатись для кожної з цих дій окремо.

Зміст вини прийнято визначати як сукупність інтелектуальних та вольових елементів психіки, в яких відображаються об'єктивні ознаки злочину та виявляється ставлення до них особи, що його вчинила

[6, с. 137]. У злочинах з матеріальним складом зміст вини включає: 1) усвідомлення особою суспільно-небезпечного характеру свого діяння (перша складова інтелектуального компонента); 2) передбачення суспільнонебезпечних наслідків вчиненого діяння (друга складова інтелектуального компонента) та 3) бажання настання таких наслідків або свідоме припущення їх настання (вольова ознака).

Що стосується інтелектуальної ознаки вини, то у законодавчому формулюванні йдеться лише про психічне ставлення винного до вчиненого ним діяння та його наслідків. Водночас, у більшості наукових праць до змісту інтелектуального компоненту умислу включають не тільки усвідомлення фактичного змісту і соціального значення вчинюваної дії чи бездіяльності, а й усвідомлення винним так званих «факультативних ознак» складу злочину та характеру об'єкту [7, с. 172, 185-186].

Для визначення вольових характеристик умислу при вчиненні вбивства з особливою жорстокістю необхідно дати відповідь на два запитання – про вид умислу відносно основного злочинного наслідку – смерті потерпілого, і про вид умислу стосовно спричинених цьому потерпілому «зайвих» фізичних чи психічних страждань або страждань його близьких.

По-перше, чи є в законі достатні підстави для висновку про те, що вбивство з особливою жорстокістю може бути тільки з прямим умислом? Очевидно, що ні. Вбивство може бути вчинено з будь-яким видом умислу як з прямим, так і з непрямым. Ніяких обмежень для кваліфікації вбивства з особливою жорстокістю як вчиненого з непрямым умислом закон не містить. Більше того, аналіз судової практики переконливо доводить можливість і необхідність кваліфікації скоєного винним за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК, тобто як вбивства, здійсненого з особливою жорстокістю, і при непрямо-му умислі винного до смерті потерпілого. Отже, необхідно зробити висновок про те, що вбивство з особливою жорстокістю може бути скоєно як з прямим, так і з непрямым умислом.

Що стосується вольового ставлення винного до заподіяних ним при вбивстві додаткових страждань самому потерпілому чи його близьким, то, на наш погляд, також немає підстав стверджувати про обов'язкову мету злочинця спричинити такі страждання, і, відповідно, про прямий умисел на їх завдання. Цілком достатньо передбачення винним того, що його відповідна поведінка може спричинити потерпілому виняткові фізичні чи психічні страждання, а також психічні страждання близьким потерпілому і свідомого припущення таких наслідків.

Щоправда, можливі ситуації, коли суб'єкт, наприклад, обирає для заподіяння смерті такий спосіб, який завідомо для нього спричиняє потерпілому особливі страждання. У цьому разі йдеться про передбачення неминучості настання наслідків. Отже, за таких умов матиме місце прямий умисел відносно відповідного прояву особливої жорстокості.

Прямий умисел на заподіяння смерті необов'язково має поєднуватись із прямим умислом на завдання страждань. Наприклад, суб'єкт наносить численні неглибокі ножові поранення у нежиттєвоважливі органи потерпілого, передбачає, що такі дії, по-перше, завдають останньому виняткових фізичних страждань, а по-друге, можуть призвести до його смерті, і бажає завдати таких страждань, свідомо припускаючи також і загибель людини.

Або навпаки: суб'єкт, бажаючи настання смерті потерпілого, обирає такий спосіб позбавлення життя, як підпалювання вночі будинку, у якому знаходиться цей потерпілий. При цьому винний усвідомлює, що його дії можуть завдати виняткового фізичного болю людині, якщо та прокинеться, а не помре у сні від удушення, і байдуже ставиться до її можливих страждань.

Таким чином, вина у злочині, передбаченому п. 4 ч. 2 ст. 115 КК, носить ускладнений характер, а саме – залишаючись в цілому умисною, встановлюється як у ставленні винного до смерті потерпілого, так і у його ставленні до наслідків у вигляді особливих фізичних чи психічних страждань самого потерпілого, чи психічних страждань його близьких. При цьому можливе поєднання

прямого умислу щодо основного наслідку і непрямого щодо додаткового, а також – навпаки.

Висновки

Кримінально-правовий зміст умисного вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю, утворюють: а) типова юридична конструкція умисного вбивства; б) специфічний зміст видової ознаки, передбаченої п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України.

Специфічними ознаками умисного вбивства, передбаченого п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України, є: 1) завдання шкоди додатковому об'єкту кримінально-правової охорони – фізичному або психічному стану потерпілого, який характеризується відсутністю сильного або тривалого фізичного та (або) душевного болю, а також психічному стану його близьких; 2) наявність ще одного, крім біологічної смерті потерпілого, додаткового суспільно-небезпечного наслідку – винятково сильних або тривалих фізичних чи психічних страждань самого потерпілого, що не були необхідними для настання його смерті, або виняткових психічних страждань його близьких, пов'язаних із спостереженням за позбавленням життя небайдужої їм людини; 3) ускладнений характер вини, який визначається по відношенню до обох наслідків і допускає поєднання прямого умислу щодо основного наслідку і непрямого щодо додаткового, а також – навпаки.

Література

1. Борисов В.И. Преступления против жизни и здоровья / В.И. Борисов, В.Н. Куц. – Х.: НПКФ «Консул», 1995. – 104 с.
2. Бородин С.В. Преступления против жизни / С.В. Бородин. – М.: Юристъ, 1999. – 356 с.
3. Кондрашова Т.В. Проблемы уголовной ответственности за преступления против жизни, здоровья, половой свободы и половой неприкосновенности: монография / Т.В. Кондрашова. – Екатеринбург: Гуманитарный ун-т, 2000. – 347 с.
4. Коржанський М.Й. Науковий коментар Кримінального кодексу України /

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню специфічного кримінально-правового змісту вбивства з особливою жорстокістю. Проведено детальний аналіз умисного вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю. У результаті аналізу особливостей об'єктивних та суб'єктивних ознак вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю, визначено специфічні ознаки досліджуваного злочинного діяння.

SUMMARY

The article is investigated to research of specific criminal law content of murder with particular cruelty. The detailed analysis of murder, committed with particular cruelty, conducted. Based on results of analysis of the features of objective and subjective characteristics of murder, committed with particular cruelty, specific features of the investigated criminal act identified.

М.Й. Коржанський. – К.: Атіка, Академія, Ельга-Н, 2001. – 656 с.

5. Навроцький В.О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 771 с.

6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / [Александров Ю.В., Андрушко П.П., Антипов В.І. та ін.]; за ред. С.С. Яценка. – 4-те вид., перероб. та доп. – К.: А.С.К., 2005. – 848 с.

7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А.М. Бойко, Л.П. Брич, В.К. Грищук [та ін.]; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К.: Юридична думка, 2012. – 1316 с.

8. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи:

постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 року № 2 // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / упорядники В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. – С. 202-213.

9. Сташис В.В. Личность – под охраной уголовного закона (Глава III Уголовного кодекса Украины с научно-практическим комментарием) / В.В. Сташис, М.И. Бажанов. – Симферополь: Таврида, 1996. – 236 с.

10. Чечель Г.И. Квалификация истязания по действующему законодательству / Г.И. Чечель. – Барнаул: Изд. Алт. ун-та, 1989. – 70 с.

11. Шарапов Р.Д. Преступное насилие / Р.Д. Шарапов. – М.: Юрлитинформ, 2009. – 496 с.